

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.07.2009, sp. zn. 25 Cdo 2046/2007, ECLI:CZ:NS:2009:25.CDO.2046.2007.1

Číslo: 30/2010

Právní věta: Posouzení, zda zjištěné okolnosti, jež způsobily poškození zdraví pacienta při lékařském zákroku, mají původ v povaze použitého přístroje ve smyslu § 421a obč. zák. není otázkou znaleckou (tedy skutkovou), nýbrž posouzením právním, jež náleží soudu. Pro závěr, zda má škoda původ v povaze použitého přístroje či věci, není významné, jde-li o důsledky rizika, které je s použitím takového přístroje či věci obecně či obvykle spojeno. Není rozhodující ani to, zda bezvadný a funkční přístroj způsobil škodu v důsledku vnějších okolností, zda škodlivé účinky jeho použití jsou známy nebo zda ke škodě dochází zcela ojediněle.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.07.2009

Spisová značka: 25 Cdo 2046/2007

Číslo rozhodnutí: 30

Číslo sešitu: 3-4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla:

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 17. 1. 2006 zamítl žalobu na náhradu za poškození zdraví žalobce ve výši 263 850 Kč a rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu. Vyšel ze zjištění, že žalobce dne 17. 2. 2004 podstoupil v žalované nemocnici laparoskopickou operaci jícnu, během níž došlo ke komplikacím, spočívajícím v perforaci žaludku, řezných poranění vény a tepny, dále k masivnímu krvácení a posléze k sedmihodinovému operačnímu zákroku, jímž operatéri zachraňovali žalobci život. Hospitalizace žalobce byla ukončena dne 8. 3. 2004 a pracovní neschopnost dne 1. 6. 2004. Soud po provedeném dokazování (včetně znaleckého) dospěl k závěru, že postup lékařů před a po operaci odpovídal poznatkům a možnostem současné medicíny, vlastní průběh operace odpovídal postupu obvyklému na všech pracovištích provádějících tento typ operace. Operatér postupoval způsobem v medicíně všeobecně uznávaným. Podstatou laparoskopických operací je, že se operuje nástroji zavedenými do dutiny břišní pomocí krátkých řezů (vpichů), kdy se první nástroj zavádí „naslepo“ bez kontroly zraku; teprve tímto řezem se zavádí do dutiny břišní optika a operace pokračuje pod kontrolou zraku. Řezný nástroj (troakar), který se užívá k prvnímu řezu, je konstruován tak, že pokud při jeho zavádění působí odpor, nástroj je v pracovní poloze, a jakmile odpor ustane (nástroj se dostal do dutiny), dojde k ukrytí nože, což pozná operatér citem a zkušenostmi. V daném případě došlo při operaci k tomu, že na nástroj při jeho zavádění působil stálý

odpor, takže nedošlo ke skrytí nože a operatér ho zavedl hlouběji, než bylo třeba; nůž se skryl až při vyndávání nástroje, kdy ustal tlak na něj. Stalo se tak zřejmě v důsledku anatomických poměrů u žalobce, selhání samotného operačního přístroje bylo vyvráceno, neboť kdyby byl operační přístroj zaseknutý, operační rána by byla mnohem větší. Soud dovedl, že v tomto případě, kdy nešlo o selhání přístroje, byl škodlivý následek způsoben okolnostmi, které mají původ v povaze operační metody, která sama o sobě skrývá určité riziko. Protože škoda nebyla způsobena povahou přístroje, nýbrž povahou operační metody, není odpovědnost žalované za škodu na zdraví žalobce dána podle § 421a obč. zák. a nevyplývá ani z ustanovení § 420 obč. zák. Protiprávní úkon zaměstnance žalované nelze spatřovat v tom, že zavedl přístroj hlouběji než měl, neboť riziko hlubšího zavedení operačního přístroje vyplývá již ze samotné podstaty příslušné techniky operování, kdy zavádění prvního troakaru nelze kontrolovat zrakem, a operující lékař nemohl vzniklou situaci ovlivnit.

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Ostravě – pobočka v Olomouci rozsudkem ze dne 22. 1. 2007 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Odvolací soud se plně ztotožnil se skutkovými i právními závěry soudu prvního stupně, na něž odkázal. K námitkám v odvolání uvedl, že v posuzovaném případě škoda nebyla zapříčiněna okolnostmi, které mají původ v povaze operačního přístroje, ale škodlivý následek byl způsoben okolnostmi, které mají původ v povaze operační metody. Objektivní odpovědnost žalované podle § 421a obč. zák. je tedy vyloučena. V řízení nebylo prokázáno naplnění zákonných předpokladů obecné odpovědnosti za škodu podle ustanovení § 420 obč. zák., tedy především porušení právní povinnosti ze strany pracovníků žalované ani příčinná souvislost se škodou na zdraví žalobce, když ze znaleckých posudků je zřejmé, že lékařský zákrok proběhl lege artis.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a podává je z důvodů nesprávného právního posouzení věci a vady řízení ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. a), b) o. s. ř. Poukazuje na zadání úkolu znalci, jemuž bylo soudem uloženo zodpovědět, zda škoda byla způsobena „okolnostmi, které mají původ v povaze operačního přístroje (selhání přístroje)...“ Uvádí, že posouzení okolností, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo použito, je otázkou právního posouzení a nikoliv posouzení znaleckého. Tím, že soudy odkázaly ve svých rozsudcích na závěr znaleckých posudků, aniž by hodnotily znalecká zjištění po právní stránce, porušily § 132 o. s. ř. Odvolacímu soudu vytýká, že na daný případ neaplikoval § 421a obč. zák. Operační nástroj byl zaveden hlouběji, než měl být, a ke škodlivému následku došlo právě proto, že v úvodu operace se troakar zavádí do dutiny břišní bez vizuální kontroly. Tento postup je natolik rizikový, že škodlivému následku nemůže zabránit ani nejzkušenější laparoskopický operatér. S operačním přístrojem (troakarem) je spojeno vysoké riziko pro pacienta, neboť v první části operačního výkonu je operatér odkázán toliko na svoji zkušenost, která v tomto případě selhala. Navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu a rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že soudy postupovaly zcela v souladu s § 132 o. s. ř., řízení nebylo stíženo vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. V daném případě se jednalo o škodlivý následek, který má původ v povaze operační metody, která sama o sobě skrývá určité riziko, a v určitém nízkém procentu případů může dojít ke škodě na zdraví pacienta. Škodlivý následek tak nemá příčinu v povaze přístroje použitého k operaci, ale v povaze operační metody, nelze proto aplikovat § 421a obč. zák. a ani § 420 obč. zák., protože nebylo prokázáno porušení jakékoliv právní povinnosti, když lékařský zákrok byl proveden ze strany žalované po všech stránkách lege artis. Žalovaná navrhl odmítnutí, popřípadě zamítnutí dovolání.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 odst. 1 o. s. ř., dospěl k závěru, že dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro výklad pojmu „škoda způsobená okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci“, jež má zásadní právní význam nejen pro rozhodnutí v dané věci o nároku na náhradu škody způsobené pacientovi při laparoskopické operaci operačním přístrojem (troakarem) při zavádění do dutiny břišní, ale i pro rozhodovací činnost soudů vůbec (§ 237 odst. 3 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že dovoláním napadený rozsudek byl vydán dne 22. 1. 2007, Nejvyšší soud dovolání projednal a rozhodl o něm podle dosavadních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 7. 2009 – srov. bod 12. Čl. II zákona č. 7/2009 Sb.).

Podle § 421a obč. zák. každý odpovídá i za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo při plnění závazku použito. Této odpovědnosti se nemůže zprostit (odst. 1). Odpovědnost podle odstavce 1 se vztahuje i na poskytování zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb (odst. 2).

Ustanovení § 421a obč. zák. upravuje zvláštní případ objektivní odpovědnosti, kdy ten, kdo plní závazek (poskytuje určitou službu) se nemůže odpovědnosti zprostit na základě žádného liberačního důvodu. Zákonnými předpoklady této odpovědnosti je vznik škody, její původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jíž bylo při plnění závazku použito, a příčinná souvislost mezi nimi. Přístrojem nebo jinou věcí je jakýkoliv hmotný předmět, jehož bylo při plnění závazku použito.

Okolnostmi, jež mají původ v povaze věci, se rozumí její vlastnosti a účinky, jimiž se věc (přístroj, přípravek) projevuje. Za škodu způsobenou okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje, popřípadě jiné věci, se samozřejmě považuje i situace, kdy škoda vznikla následkem vady přístroje, jeho nefunkčnosti či jeho nevhodné, popřípadě nedostatečné obsluhy. Okolností, jež má původ v jeho povaze, je však nejen jeho vada či chybějící vlastnost, kterou by jinak přístroj měl mít, ale především jeho typické či charakteristické vlastnosti, tedy sama povaha přístroje. Odpovědnost podle § 421a obč. zák. je dána, jestliže konkrétní újma byla způsobena okolnostmi, jež přímo vyplývají z povahy přístroje či věci, jichž bylo použito jako prostředku při poskytnutí zdravotnické služby, tedy i v případě, že použitá věc nebyla vadná, ale právě svou povahou zapříčinila vznik škody.

Pro závěr, zda má škoda původ v povaze použitého přístroje či věci, není relevantní, jde-li o důsledky rizika, které je s použitím takového přístroje či věci obecně či obvykle spojeno. Není rozhodující ani to, zda bezvadný a funkční přístroj způsobil škodu v důsledku vnějších okolností, zda škodlivé účinky jeho použití jsou známy nebo zda ke škodě dochází zcela ojediněle.

Dovolateli lze přisvědčit v tom, že právní posouzení skutečností, byť zjištěných za pomoci znaleckého dokazování, náleží soudu a nikoliv znalci, a to platí i o aplikaci jednotlivých ustanovení zákona, včetně ust. § 421a obč. zák. V dané věci však již ze samotného zadání úkolu znalci je zřejmé, že soud prvního stupně i odvolací soud, který se plně ztotožnil s jeho skutkovými i právními závěry, pochybil, když okolnost mající původ v povaze použitého přístroje omezil jen na selhání přístroje. Soud, aniž by zjištěné skutečnosti sám posoudil po stránce právní, převzal bez dalšího úsudek znalců, že okolnost, jež škodlivý následek na zdraví žalobce způsobila, má původ v povaze operační metody. Je jednoznačné, že přístroj sám – bez toho, že by byl použit, ani laparoskopická operační metoda bez příslušného přístroje – nejsou způsobilé zdraví pacienta ovlivnit. Přitom zákon v § 421a obč. zák. výslovně počítá s tím, že přístroje či věci bylo při plnění závazku použito. Použitím věci k jejímu účelu se rozumí úkony, které jsou nezbytné pro její řádné fungování, popřípadě dosažení účelu sledovaného jejím užitím (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2006, sp. zn. [25 Cdo 1129/2005](#), publikovaný v časopise Soudní judikatura, ročník 2007, č. 12). Nelze proto od sebe oddělovat působení typických vlastností operačního přístroje a metodu, tedy způsob jeho použití při operačním výkonu.

Ze zjištěného skutkového stavu, jímž je soud v dovolacím řízení vázán (§ 241a odst. 3 a § 242 odst. 3, věta první, o. s. ř.), vyplývá, že v průběhu laparoskopické operace jícnu došlo ke komplikacím, jež byly způsobeny tím, že při použití troakaru nedošlo ke skrytí nože, operatér ho zavedl hlouběji a nůž se skryl patrně až při vyndávání, kdy ustal tlak na něj. Operační nástroj užitý při laparoskopické operaci (troakar) je nástrojem na jedno použití a je konstruován tak, že při operativním úkonu, který se provádí prvně tzv. naslepo, je zaveden do dutiny břišní a nůž je v pracovní poloze vysunut, dokud překonává odpor; k jeho skrytí dochází po proniknutí do dutiny břišní. Žalobce byl na svém zdraví poškozen pořezáním v dutině břišní tímto operačním nástrojem, pro nějž je charakteristická jeho konstrukce a ostrost, a právě tyto jeho vlastnosti byly vyvolávajícím činitelem poškození jeho zdraví při operačním zákroku. Příčina vzniku škody na zdraví žalobce spočívá tedy v povaze tohoto přístroje, který při použití ke svému účelu je způsobilý vyvolat určitý škodný následek a v daném případě jej také způsobil. Okolnost, jež poranění způsobila a jež má původ v povaze přístroje užitého při lékařském zákroku, spočívá tedy v jeho charakteristických vlastnostech. Z hlediska § 421a obč. zák. pak není významné, zda přístroj při jeho užití selhal či zda byl zcela funkční a nůž se automaticky neskryl z důvodu anatomických poměrů pacienta či jeho dispozice.

Jak vyplývá ze shora uvedeného, není právní posouzení věci odvolacím soudem z hlediska ustanovení § 421a obč. zák. správné. Dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. tak je naplněn.

Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2, věta za středníkem, o. s. ř.). Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).